

LIETUVOS BANKAS
EUROSISTEMA

Finansinio stabilumo apžvalga 2023 m.:

vykstančio karo, aukštos infliacijos ir
išaugusių palūkanų normų aplinkoje
rizikų finansų sistemai daugėja

Gediminas Šimkus

Lietuvos banko valdybos pirmininkas

2023 m. gegužės 30 d.

Finansų sistemos būklė ir perspektyvos: rizikų daugėja, tačiau atsparumo joms atremti – pakanka

EKONOMIKA IR FINANSŲ RINKOS

Tebesitęsiantis **karas, aukšta infliacija ir griežtėjanti pinigų politika** ryškina rizikas finansiniam stabilumui pasaulyje

KREDITAVIMAS IR ĮSISKOLINIMAS

Griežtėjant finansavimosi sąlygoms ir tvyrant neapibrėžtumui, **finansinis ciklas Lietuvoje pereina į sulėtėjimo fazę**

BŪSTO IR KOMERCINIO NT RINKOS

Popandeminis **NT rinkos aktyvumas atslūgo**, o kainų augimas slopsta

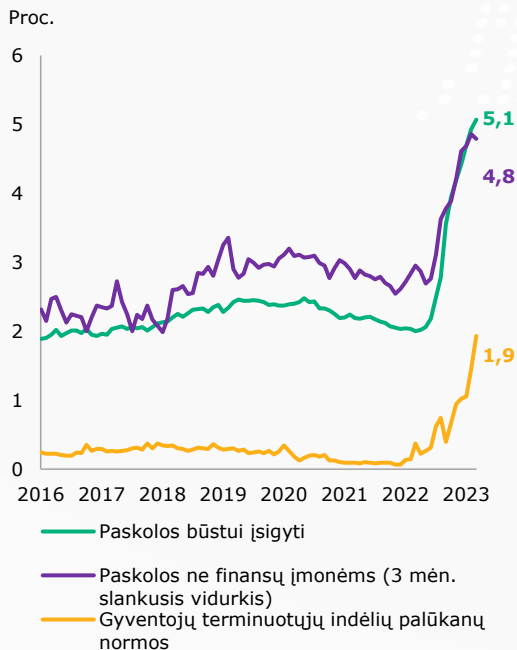
BANKAI

Bankų mokumo ir likvidumo rezervai tebėra pakankami sukrėtimams atlaikyti, jų paskolų kokybė nesuprastėjo, o **kylančių palūkanų aplinka teigiamai veiks pelningumą**

Pasikeitus finansavimo sąlygoms ir apimčiai, ligšiolinius iššūkius atlaikęs bankų sektorius veikia pelningai

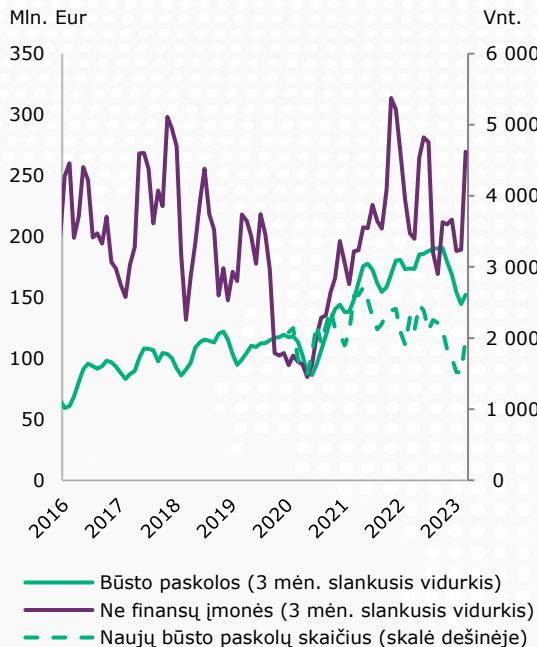

Naujų paskolų ir gyventojų terminuotųjų indėlių palūkanų normos

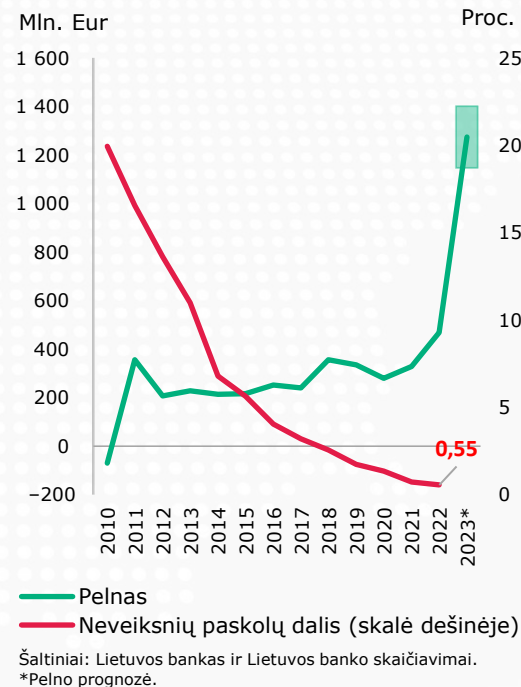
Šaltinis: Lietuvos bankas.

Naujų paskolų įmonėms ir būstui įsigyti mėnesiniai srautai

Šaltinis: Lietuvos bankas.

Neveiksnių paskolų dalies ir bankų pelno dinamika

Šaltiniai: Lietuvos bankas ir Lietuvos banko skaičiavimai.
*Pelno prognozė.

Tai dėmesio atkreipimas į jautresnes finansų sistemos sritis

Ekonomikos sukrėtimo rizika mažėjančios prekybos, aukštos infliacijos ir kylančių palūkanų normų aplinkoje

Pasitikėjimo finansų sektoriuje sumažėjimas dėl padidėjusios įtampos pasaulio finansų rinkose

Būsto ir komercinio NT rinkų nuosmukis slopstant finansiniam ciklui

Kibernetinės atakos vykstant karui

I rizika _____

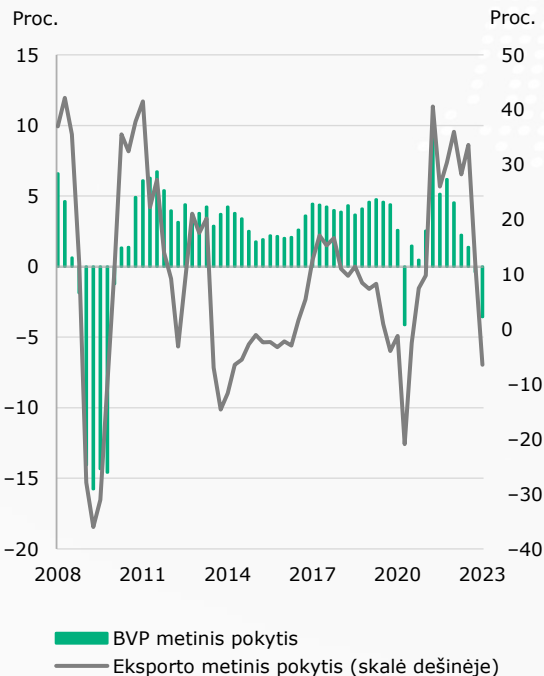
**Galimas ekonomikos
sukrėtimas** mažėjančios
prekybos, aukštos infliacijos ir
išaugusių palūkanų normų
aplinkoje

Aukštos infliacijos, neapibrėžtumo ir padidėjusių palūkanų aplinkoje išaugo didesnio ekonomikos nuosmukio tikimybė

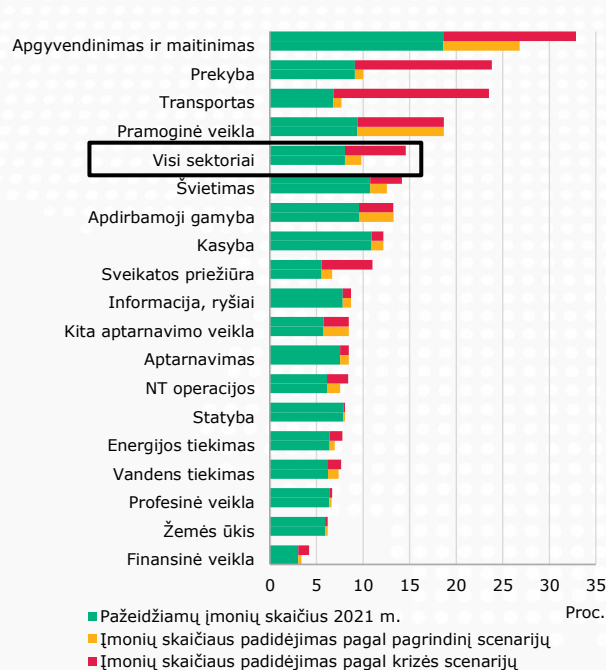

Lietuvos BVP ir lietuviškos kilmės prekių eksporto dinamika

Šaltinis: Valstybės duomenų agentūra.

Pažeidžiamų įmonių* pasiskirstymas pagal EVRK sektorius

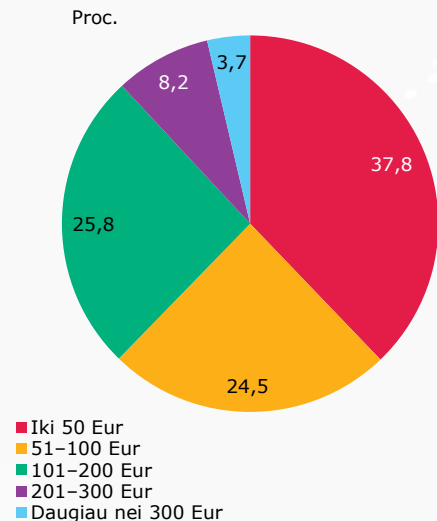
Šaltinis: Lietuvos banko skaičiavimai.

- Matoma lėtesnė pramonės, transporto ir prekybos sektorių bei eksporto partnerių raida
- Rizika dėl **gilesnės ir ilgiau trunkančios Lietuvos ekonomikos recesijos**
- Analizė rodo, kad apgyvendinimo ir maitinimo, transporto ir prekybos įmonės yra **jautriausios ekonomikos sukrėtimui**
- **Pažeidžiamų įmonių paskolų apimtis bankuose yra nedidelė – tai mažina galimus bankų nuostolius**

* Įmonė laikoma pažeidžiama tada, kai, įvykus apyvartos, palūkanų normų ir išlaidų šokams, jos veikla tampa nuostolinga, nebelieka perteklinio likvidumo, o nuosavas kapitalas – neigiamas.

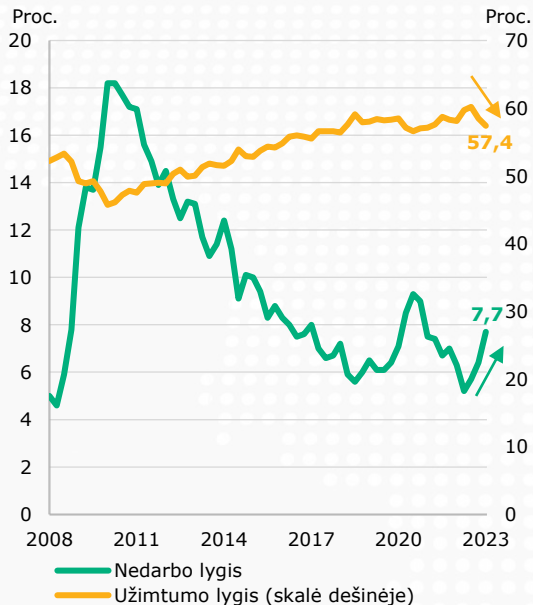
Namų ūkiai atsparūs didėjančioms palūkanoms, bet tebėra pajamų praradimo rizika, jei ekonomika patirtų gilesnę recesiją

Prognozuojamas mėnesinių būsto paskolų įmokų padidėjimas, taikant 4 proc. p. palūkanų normų šoką

Šaltinis: Lietuvos banko skaičiavimai.

Nedarbo ir užimtumo lygis šalyje

Šaltinis: Valstybės duomenų agentūra.

- 4 % p. palūkanų normų padidėjimas **62 % būsto paskolų turėtojų įmokas padidintų iki 100 Eur** – 3 % vidutinių jų mėnesio pajamų, kitiems įmokų padidėjimas sudarytų 5–7 % pajamų
- Pagal nepalankųjį scenarijų labiau **išaugus nedarbui, didėtų paskolų nemokumo rizika**
- **Jautriausi palūkanų išlaidų ir pajamų šokams** – mažiausias pajamas gaunantys būsto paskolų turėtojai, kai pajamas gauna vienas šeimos narys
- Atsakingojo skolinimo nuostatai riboja palūkanų normų šoko poveikį, o **gyventojai nėra per daug įsiskolinę**

II rizika

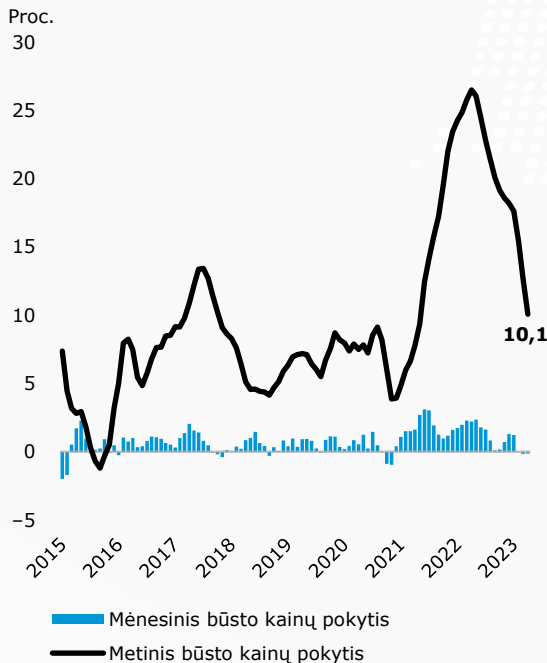
**Galimas būsto ir
komercinio NT
nuosmukis** slopstant
finansiniam ciklui

Didesnis sukrėtimas galėtų lemti pandemijos metu sparčiai augusios būsto rinkos nuosmukį

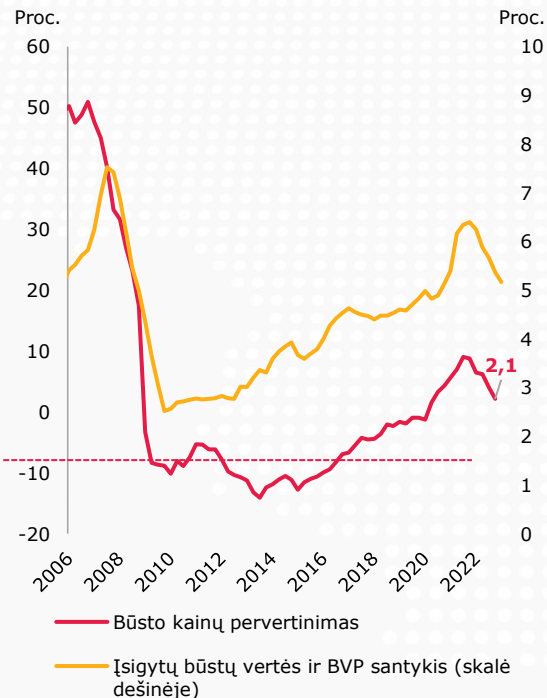

Būsto kainų pokyčiai

Šaltiniai: VĮ Registrų centras ir Lietuvos banko skaičiavimai.

Būsto rinkos įkaitimo rodikliai

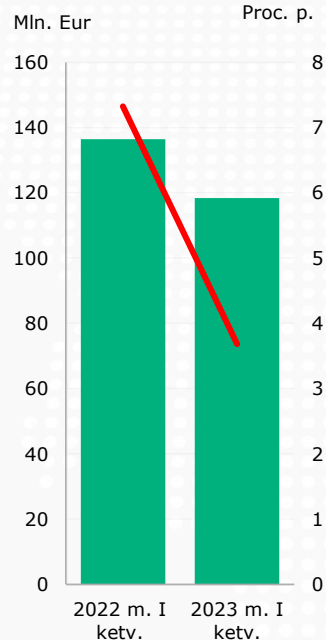
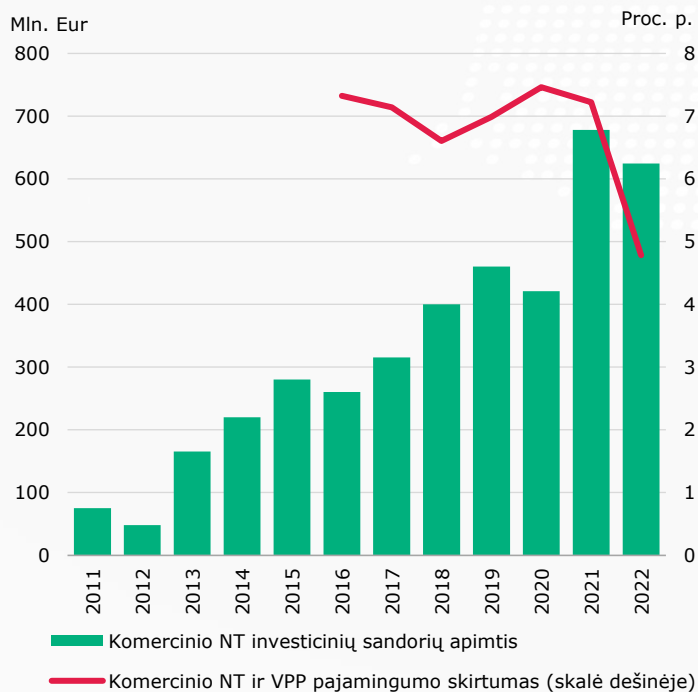
Šaltiniai: VĮ Registrų centras ir Lietuvos banko skaičiavimai.

- Padidėjus palūkanų normoms, pakilus kainų lygiui ir išsikvėpus spyruoklės efektui **būsto pardavimai sumažėjo**
- Atslūgus paklausai būsto kainos nuo 2022 m. spalio mėn. **beveik nebeaugo**
- Didesnį būsto rinkos nuosmukį galėtų nulemti reikšmingai **išaugęs nedarbas bei kritusios gyventojų pajamos**
- Didesnės būsto kainų korekcijos riziką mažina **ribotas disbalansų dydis** ir lyg šiol taikytos makroprudencinės priemonės

Pabrangęs finansavimas sumažino komercinio NT patrauklumą, padidėjo kainų korekcijos tikimybė

Investicijos į komercinį NT ir pajamingumo skirtumai

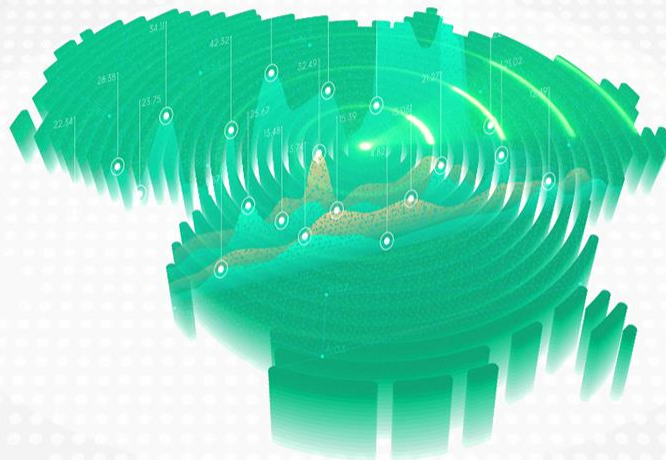

- Komercinio NT rinka pastaraisiais metais aktyviai plėtėsi
- Kylančios palūkanų normos **mažina realųjį komercinio NT investicijų pajamingumą**, o tai didina investuotojų atsitraukimo ir kainų korekcijos riziką
- Apie pusę kredito įstaigų paskolų įmonėms užtikrintos komerciniu NT, šių paskolų kredito kokybė prastesnė nei bendrai įmonių paskolų
- Nors rinkos pažeidžiamumas yra didžiausias nuo pandemijos **pradžios, patalpų neužimtumas tebėra mažas, o NT plėtotojų įsiskolinimas – vienas žemiausių euro zonoje**

Šaltiniai: Lietuvos bankas ir VĮ Registrų centras.

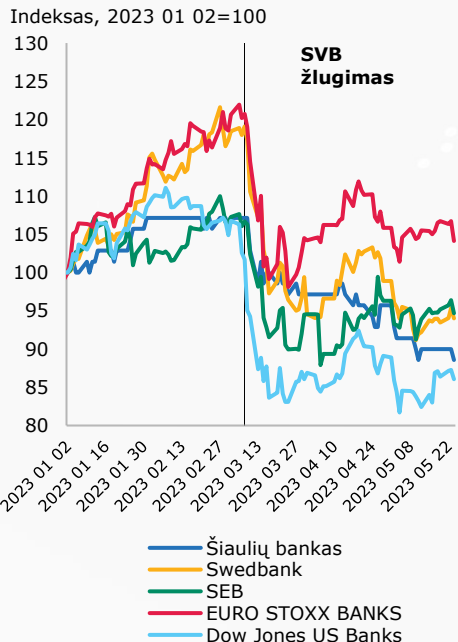
III rizika

**Pasitikėjimo
finansų sektoriuje
sumažėjimas** dėl
padidėjusios įtampos
pasaulio finansų rinkose

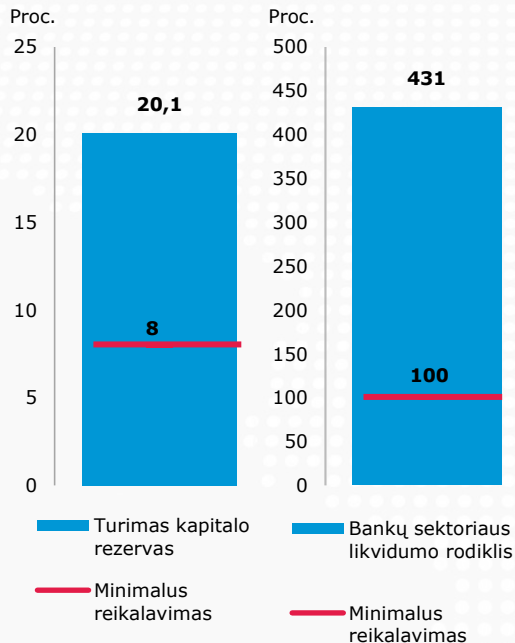
Įtampa tarptautinėse rinkose nepaveikė pasitikėjimo Lietuvos bankais – patikimumą užtikrina aukštas bankų atsparumo lygis

Bankų akcijų vertės

Šaltiniai: Refinitiv ir Lietuvos bankas.
Pastabos: SVB – Silicon Valley Bank. Swedbank ir SEB yra Švedijos bankai.

Bankų kapitalo ir likvidumo rodikliai

Šaltinis: Lietuvos bankas.
Pastaba: kapitalo rodiklis 2022 m. IV ketv., likvidumo – 2023 m. I ketv.

- Nesuvaldžius rizikų ir bankrutavus keliems JAV bankams, padidėjo **bankų sektoriaus rizikingumas** didėjančių palūkanų normų aplinkoje
- Lietuvos bankai **tiesioginių sąsajų su žlugusiais bankais neturi**, finansavimosi rinkose dalis tesiekia 3 proc., tačiau poveikis gali pasireikšti per antrinius kanalus
- Pasitikėjimą Lietuvos bankais užtikrina:
 - Dideli Lietuvos bankų **kapitalo ir likvidumo rezervai**
 - Sumažėjusios sąsajos su patronuojančiais bankais**
 - Du trečdaliai** gyventojų ir įmonių indėlių **yra apdrausti**
 - Galiojantys **bendri priešišios reikalavimai euro zonoje** be išimčių mažesniems bankams

IV rizika _____

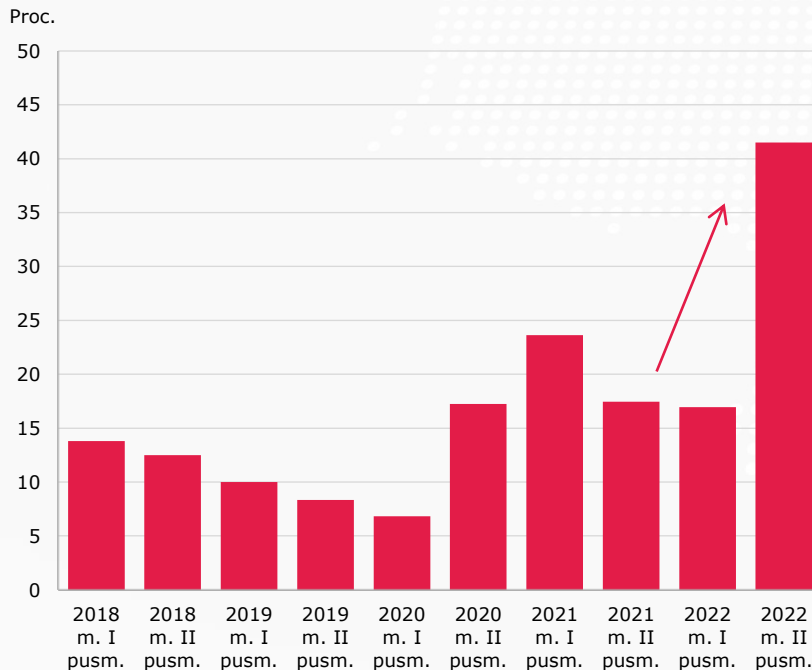
**Sisteminės
svarbos
kibernetinių
atakų rizika**
vykstant karui

Tebesitęsiant karui prieš Ukrainą ir toliau yra padidėjusi sisteminio poveikio kibernetinių atakų tikimybė

Su kibernetinėmis atakomis susidūrusių finansų įstaigų dalies kaita

Šaltinis: Lietuvos bankas.

- **Kibernetinių atakų skaičius išaugo rusijai pradėjus karą**, o finansų sektorius tampa vis dažnesniu šių atakų taikiniu
- Atakos prieš kritinės infrastruktūros objektus ar trečiųjų šalių paslaugų teikėjus gali turėti sisteminio poveikio padarinių, ypač **dėl padidėjusių realiojo ir finansų sektorių sąsajų**

ATSAKAS

- Informacijos apie kibernetines grėsmes dalijimosi iniciatyvos bei projektai Lietuvoje ir tarptautiniu lygmeniu
- Didinamos finansų įstaigų investicijos į IT sistemų apsaugą
- Reguliariai atnaujinami veiklos tęstinumo planai

Nesisteminio pobūdžio iššūkiai finansų sistemai

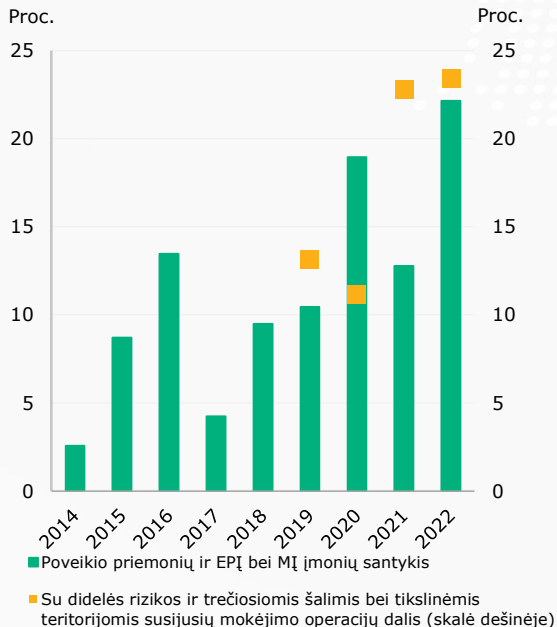
Sparčios naujų
rinkos dalyvių
plėtros keliami
iššūkiai

Klimato kaita

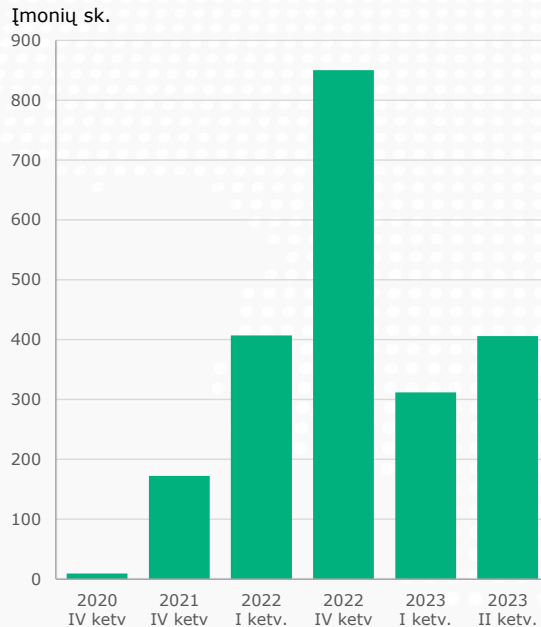
Sparčiai augantiems *FinTech* ir kriptoturto sektoriams reikalingas brandos didinimas

Priežiūriniai veiksmai elektroninių pinigų ir mokėjimo įstaigų atžvilgiu ir rizikingų mokėjimo operacijų dalis

Šaltinis: Lietuvos bankas.

Kriptoturto paslaugų teikėjų skaičius Lietuvoje

Šaltinis: VĮ Registrų centras.

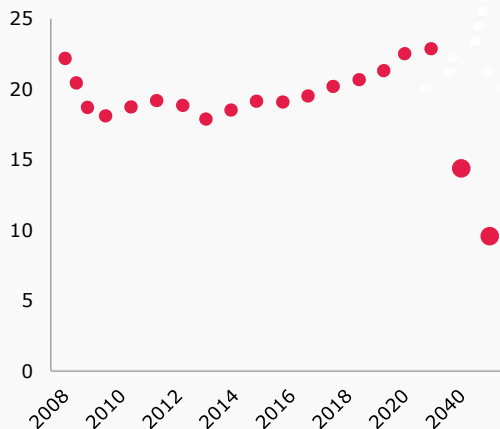
- Išaugus rizikingesne veikla užsiimančių *FinTech* ir kriptoturto paslaugas teikiančių įmonių daliai, **padidėjo galimų pinigų plovimo įvykių tikimybė**, tai neigiamai veiktų viso finansų sektoriaus reputaciją
- Kriptoturto rinkos tarpusavio sąsajos su tradicine finansų sistema šiuo metu tebėra mažos ir **nekelia rizikų finansų sistemai**
- Reguliavimo išplėtimas Lietuvoje prisidės prie tvaresnio sektorių augimo, rizikų mažinimą užtikrins ir **patvirtintas Reglamentas dėl kriptoturto rinkų** (angl. MiCA)

Pirmoji klimato kaitos poveikio bankams analizė: politinių sprendimų atidėliojimas didina nuostolių riziką artimiausią dešimtmetį ir ateityje

ŠESD* emisijų lygis Lietuvoje ir skirtinguose Lietuvos ekonominiuose sektoriuose bei nacionaliniai tikslai iki 2050 m.

Mln. t CO₂e

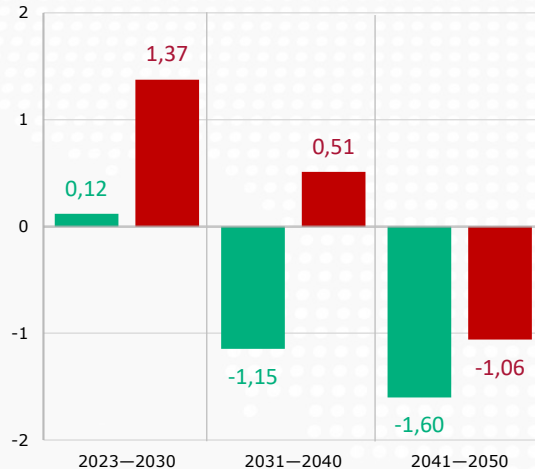

- Visos emisijos (skalė dešinėje)
- Ilgalaikiai nacionaliniai tikslai (skalė dešinėje)

Šaltiniai: Eurostatas, Aplinkos ministerija ir Lietuvos banko skaičiavimai.

Bankų kredito nuostoliai, palyginti su dabartiniu politikos priemonių scenarijumi

Proc.

- Tvaringos žaliosios pertvarkos scenarijus
- Chaotiškos žaliosios pertvarkos scenarijus

Šaltinis: Lietuvos banko skaičiavimai.

- **Transporto, apdirbamosios gamybos, žemės ūkio ir energijos tiekimo** sektoriai tebėra jautriausi klimato rizikai, o skolinimas jiems sudaro **trečdalį** įmonių paskolų portfelio
- **Transporto sektoriaus ŠESD emisijų lygis nuo 2013 m. sparčiai išaugo** ir didina bendrą emisijų lygį Lietuvoje, tolinant ilgalaikių nacionalinių tikslų pasiekimą
- Kredito nuostoliai, kylantys **nesiimant papildomų politikos priemonių, yra didesni** nei laikinas nuostolių padidėjimas, siejamas su perėjimu prie klimatui neutralios ekonomikos

* ŠESD – šiltnamio efektą sukeliančios dujos.

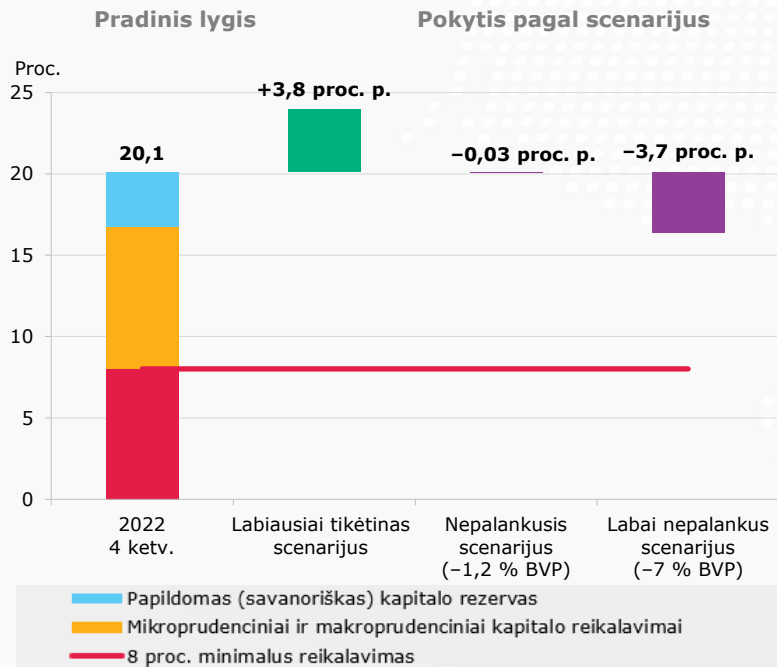

**Bankų sektoriaus
atsparumas ir
priemonės jam
stiprinti**

Testavimo rezultatai parodė, kad bankai pasirengę atlaikyti ekonomikos sukrėtimą

Bankų kapitalo pakankamumas pagal įvairius scenarijus

Šaltinis: Lietuvos banko skaičiavimai.

BANKŲ MOKUMO TESTAVIMAS

- Pagal labiausiai tikėtiną scenarijų bankų kapitalo rodikliai dar pagerėtų
- Pagal labai nepalankų scenarijų, BVP kritus 7 proc., bankų kapitalo rodiklis sumažėtų 3,7 proc. p., tačiau **bankai vis dar tenkintų pagrindinius reikalavimus su atsarga**

BANKŲ LIKVIDUMO TESTAVIMAS

- Bankų sektoriaus likvidumo lygis tebėra aukštas – bankai **pajėgūs padengti net apie 40 proc. indėlių atsiėmimą**

Kryptingai stiprintas finansų sistemos atsparumas užkardo rizikų galimą poveikį

Atsparumą didinančios Lietuvos banko priemonės

2022 m. nustatytos priemonės

- Įsigaliojo **būsto paskolų rizikos poveikį mažinantis** sektorinis sisteminės rizikos kapitalo rezervas
- Padidinta **anticiklinio kapitalo rezervo norma** siekiant sustiprinti įstaigų atsparumą galimiems nuostoliams **ciklinės rizikos pasireiškimo ar ekonomikos nuosmukio metu**
- Revolut Bank UAB nustatytas 1 proc. sisteminės svarbos įstaigų rezervas

2023 m. toliau stiprinama finansų sistema

- Gegužės 23 d. paskelbtas dokumentas viešai konsultacijai dėl **būsto paskolų palūkanų normų fiksavimo ir refinansavimo galimybių didinimo**

Šaltinis: Lietuvos bankas.

* Išimtis taikoma kredito gavėjams, kurių kiekvienos ankstesnės paskolos likutis yra mažesnis nei 50 proc. su atitinkama paskola įsigyto būsto vertės.

** Maksimali mėnesinė paskolos įmoka turi būti ne didesnė kaip 50 proc. tvarių pajamų, skaičiavimui naudojant 5 proc. palūkanų normą.

Tebesitęsiantis karas, aukšta infliacija ir jai pažaboti skirta pinigų politika lėtina ekonomikų augimą ir slopina skolinimą bei NT kainų augimą. Pakilus palūkanų normoms, didėja įtampa finansų rinkose, auga gyventojų ir įmonių pažeidžiamumas. Lietuvos bankas išskiria 4 sisteminės rizikas ir 2 iššūkius finansų sistemai

1.

Lėtesnė pramonės, transporto ir prekybos sektorių bei pagrindinių Lietuvos eksporto partnerių raida, išaugusios palūkanų normos ir aukšta infliacija didina riziką dėl didesnio ekonomikos susitraukimo ir poveikio įmonių bei gyventojų finansinei padėčiai

2.

Pastaraisiais metais sparčiai augusios būsto ir komercinio NT rinkos gali patirti reikšmingą kainų korekciją lėtėjant finansiniam ciklui, suprastėjus makroekonominiai aplinkai ir pablogėjus gyventojų padėčiai

3.

Pasikeitus palūkanų normų aplinkai, padidėjusi įtampa finansų rinkose gali lemti sunkumus atskiriems pasaulio bankams ir neigiamai paveikti pasitikėjimą bankais ir Lietuvoje

4.

Vykstant karui tebėra padidėjusi sisteminio pobūdžio kibernetinių atakų tikimybė

Ilgo laikotarpio iššūkius finansų sistemai kelia perėjimas prie klimatu neutralios ekonomikos ir sparčios naujų rinkos dalyvių plėtros keliama reputaciniai ir kiti pavojai

Lietuvos banko taikomos makroprudencinės priemonės, bankų sukaupti rezervai ir testavimas nepalankiomis sąlygomis užtikrina, kad bankų sektorius yra pasirengęs atlaikyti net ir labai nepalankų scenarijų, o didėjančių palūkanų ir perteklinio likvidumo aplinkoje turėtų pasiekti išskirtinai didelį pelningumą